

BIOGRAFIEË VAN SEWENTIENDE EN AGTIENDE EEUSE SUID-AFRIKAANSE PREDIKANTE.

Die ou Hollanders het in die sewentiende en agtiende eeu verbasend veel gedoen vir die uitbreiding van die christendom. Waar met die oprigting van die Oos-Indiese sowel die Wes-Indiese Kompanjie handelsbelange en dus stoflike welvaart beoog is, daar het die Kerk van hierdie geleentheid gebruik gemaak om die Evangelie op verskillende dele van die aardbodem te verkondig. Die hulp wat sommige amptenare, kompanjiesdienare soos hulle genoem is, verleen het, mag miskien nie altyd op suiwer godsdienstige grondslae gerus het nie, maar een ding is seker: die motiewe van die Kerk in Nederland was suiwer.

Dit spreek vanself dat daar in die begin nie voldoende predikante gevind kon word om hierdie groot werk in wêrelddele buite Europa te doen nie. In Holland self was daar nog 'n groot tekort. Dit is dan ook daarom dat reeds in 1603 die toevlug tot sieketroosters geneem is. Prof. dr. L. Knappert teken hulle as volg: „Gerecruiteerd uit schoen-

¹⁰⁾ *ephobêthê* „Hy het gevrees (Regn. III 19:3).

¹¹⁾ So vertaal dan ook die Leidse vertaling en PROF. OBBINK, MOFFAT en die Amerikaanse „Complete Bible”; sien ook DR. C. VAN GELDEREN, Koningen, bl. 204. Serie Korte Verklaring der Heilige Schrift. Kok. Kampen.

makers en turfdraggers, bakkers en droogscheeders, wevers en korenstouwers, door de hoogen aan boord maar zelden gesteund, door de lagen ruw behandeld, arme, gekwelde lieden, ongestudeerd en voor hun taak kwalijk berekend, al te vaak het heilige aanrakend met ongewyde handen, moesten zij, wanneer door bedorven water en garstig pekervlees scorbuut of roode loop woedden, langs de kooien der lyders gaan om de gebeden voor de zieken te lezen. Des Zondags lazen zij uit den bijbel voor, bij de talrijke begrafenissen aan boord de litanieën voor de dooden." ¹⁾ Nie altyd is hulle gesteun soos hulle gesteun moes word nie, en meermale is hulle op vernederende wyse behandel. So lees ons dat 'n onderkoopman in Tonchin een keer 'n sieketrooster laat roep het om 'n sieke te kom troos, en toe hy daar aankom en vra waar die sieke is, wys hulle op die leë brandewyn vaatjie en sê: daar is die sieke. ²⁾

In 'n ou reisbeskrywing word vermeld hoedat op Saterdag 15 April 1623 die sieketrooster op die skip met een van die matrose gebaklei het, waarop die kaptein van die skip, Willem Ysbrantsz Bontekoe, hulle altwee „in de boeyen” laat sit het. Maar die volgende dag was dit paasfees en toe het hy hulle weer altwee laat uithaal sodat die sieketrooster, wat in die verhaal „domine” genoem word, die godsdiensoefening kon waarneem, waarna hy saam met al die ander skeepsvolk kon deelneem aan die maaltyd waarvoor op die vorige dag spesiaal 'n vark en 'n buffel geslag is. ³⁾

Later het dit egter beter geword, veral nadat die Klassis Amsterdam in Maart 1621 'n liggaam in die lewe geroep het wat bekend gestaan het onder die naam van *Deputati ad Res Indicas* wat onder toesig van die Klassis die Indiese kerksake moes behartig.

Hierdie ou sieketroosters het, wat ook al die tekortkomings van sommige van hulle mag gewees het, belangrike dienste gedoen in tye toe die predikante skaars was. Daar was goeies onder hulle en met name kan hier genoem word die eerste twee sieketroosters wat aan die Kaap was.

Byna oral waar die ou Hollanders hulle voetstappe gesit het, is voorsiening gemaak om die Evangelie ook daar te bring. Op plekke waar nog nooit iets van die christelike godsdienst gehoor is nie, het hulle Evangelie-predikers heen gestuur. In die „Classicale Acte” wat so 'n predikante ontvang het, is dan ook gesê dat hy aangestel word „om te Water en te Lande onderweegen ende insonderheyd ter plaatse

¹⁾ Prof. Dr. L. Knappart: Schets van eene Geschiedenis onzer Handelskerken, in Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis, 1928, bls. 104.

²⁾ J. R. Callanbach: Justus Heurnius, een bijdrage tot de geschiedenis des christendoms in Ned. Oost-Indië (1897) bls. 18.

³⁾ Journael ofte Gedenckwaardige beschrijvinghe vande Oost-Indische Reyse van Willem Ysbrantsz Bon ekoe van Hoorn (eerste druk in 1648) bls. 441-452.

die hem zal werden aangewesen, gekomen sijnde, Godes heylige Woord, vervat in de Schriften des Ouden ende Nieuwen Testaments, te prediken, de menschen, in Godes name, de bekeeringe tot Godt, ende de versoeninge met Hem, door het gelove in Jesum Christum te verkondigen; de Sacramenten, Doop en het Avondmaal, die de Heere als zeegelen zijner genade heeft ingestelt, te bedienen: de gemeente Christi met openbare gebeden voor te gaan, deselfde, nevens de Ouderlingen ende Diaconen aldaar, in goede discipline en o.dre te regeeren en te houden, alles nae Gods Woord, ende in conformité van de Nederlandtse Kerken, Confessien en Christelyke Catechismus; versoekende dienvolgende aan alle die geene, dien dit sal werden vertoont, en tot dewelcke onsen gemelten Broeder komen sal, dat se denselven gelieven als een wettelijck beroepen Dienaar Christi erkennen, hem in eere te houden om zijn ampts wille: mede hem na alle vermogen behulplijk te wesen, ten eynde hij sijn voorsz. Ampt onverhindert en met blijdschap mag bedienen, tot grootenmakinge van Godes Heyligen Naem, bekeeringe en zaligheyt van veele." 4)

Verskillende van hierdie predikante het onbekende vreemde tale aangeleer om te help op die Skrif en die Heidelbergse Kategismus daarin te kan oorsit. Hulle kerklike distrikte was dikwe's baie uitgestrek en hulle moes lang togte en besoekreise maak waar groot gevare aan verbonde was. Baie van hulle het skipbreuk gely; ander is weer vermoor. In 1661 en 1662 is vyf predikante op die eiland Formosa deur die inboorlinge onthoof.⁵⁾ Drie van hulle, ds. Petrus Mus, ds. Johannes Campius en ds. Arnoldus Winshemius het in 1655 aan die Kaap gepreek en die sakramente bedien. Een predikant is selfs gekruisig terwyl hy op die vyfde dag daarna aan die kruis nog geleef het, en eindelijk dood is.⁶⁾ Verskillende van hulle het deur hulle geestelike arbeid in streke met 'n moordende klimaat hulle gesondheid verloor en het 'n vroegtydige dood gesterf. Die Nederlandse Hervormde Kerk in Indië het sy martelare gehad!

Op tal van plekke is in die sewentiende en in die agtiende eeu deur hierdie predikante gemeentes van die Hervormde Kerk van Nederland gestig: in Rusland op plekke soos Moskou, Argangel, Tula, Petersburg, Odessa, Riga, ens.; in Amerika in Nuw-Nederland, Brasilië, Guiana, Suriname, die Wes-Indiese eilande; in Afrika in Angola, die kus van Guinea, Kaap die Goede Hoop ens.; om van Indië nie eers

4) So'n „Classicale Acte.” die aanstelling van ds. Lambertus Schlicher in 1723, is afgedruk in C. Spoelstra: Bouwstoffen II. bls. 40-41; die aanstelling van ds. J. H. von Manger in 1790, in sy Nagelatene Leerredenen (1843) „voorbericht” bls. iv-vi.

5) C. A. L. van Troostenburg de Bruyn: De Hervormde Kerk in Nederlandsch Oost-Indie onder de Oost-Indische Compagnie. (1884) bls. 450.

6) Van Troostenburg de Bruyn, bls. 451.

te praat nie.⁷⁾ Die Kerk in Suid-Afrika is deur hierdie geestelike bedrywighede van die ou Hollanders geplant. Dit is onse bedoeling om hier 'n reeks van lewensbesonderhede te gee van die ou Hollandse predikante wat die grondslae hier help lê het.

Dit was nie voor die jaar 1665 dat daar 'n vaste predikant vir die Kaap aangestel is nie. Voor die tyd het daar altyd 'n sieketrooster in die godsdiensoefening voorgedaan, behalwe wanneer daar op een van die skepe wat Tafelbaai aangedoen het, 'n predikant aanwesig was. Die eerste sieketrooster was Willem Barents Wylant wat saam met Van Riebeeck aan die Kaap gekom het. Na hom was daar Pieter van der Stael en daarna weer Ernestus Back.

JOHAN VAN ARCKEL.

Johan van Arckel was die eerste vaste predikant aan die Kaap. Hy is in 1640 in Den Briel gebore en is op 12 Mei 1661 as student in die godgeleerdheid aan die Universiteit van Leiden ingeskryf,¹⁾ waar hy deur begunstiging van die bewindhebbers van Zeeland vir rekening van die Oos-Indiese Kompanjie gestudeer het. Hier het hy geheel of gedeeltelik saamgestudeer met Johannes de Vooght, Adriaan de Vooght en Rudolphus Meerlandt wat aldie later na hom aan die Kaap as predikant werksaam sou wees. Op 28 Junie 1664 het hy volgens die gebruik van daardie dae onder voorsitterskap van professor Hoornbeeck 'n disputasie gehou. Dit wys daarop dat hy nie onbegaafd moes gewees het nie.²⁾ Nadat hy proponent geword het, is hy op 6 November 1664 deur die Klassis Walcheren³⁾ as predikant vir Nederlands Oos-Indië beroep om werksaam te wees aan die Kaap, en nadat hy georden is, het hy op Maart 1665 met die skip *Nieuw Middelburg* saam met sy suster Elizabeth van Arckel daarheen vertrek. Die reis was nie baie voorspoedig nie. Die skip het eers op 17 Augustus Tafelbaai bereik terwyl daar onderweg dertig persone dood is, en tagtig het by die aankoms aan skeurbuik gely sodat hulle in Kaapstad in die hospitaal opgeneem moes word.⁴⁾

⁷⁾ Van Troostenburg de Bruyn, bls. 114-115; Prof. Dr. L. Knappert in Ned. Archief voor Kerkgeschiedenis, 1928, bls. 20.

¹⁾ Album Studiosorum Academiae Lugduno Batavae col. 489.

²⁾ Of hierdie disputasie gedruk is, is my nie bekend nie. Wel besit ek 'n vyftigtal sulke disputasies wat onder voorsitterskap van Hoornbeeck gehou is, maar die van Van Arckel is nie daaronder nie.

³⁾ Daar is verskillende redes wat my laat vermoed dat in die argief van die Klassis Walcheren verskillende stukke moet berus wat van die grootste belang is vir die vroegste geskiedenis van die Kerk van Suid-Afrika. Ongelukkig is daar ernstige rede om te vrees dat die hele belangrike Walscherse argief tydens die bombardement van Middelburg in Mei 1940 verlore gegaan het, toe die skitterende middeleeuse kerkgebou waarin die argiewe gehuisves was, in puin gelê is.

⁴⁾ H. C. V. Leibbrandt: *Precis of the Archives, Journal 1662-1670*, bls. Dit is baie jammer dat Leibbrandt die oorspronklike in vertalings uitgegee het.

Ds. Van Arckel het 2 Augustus vir die eerste keer die dienste waargeneem deur twee keer te preek, en ook het hy nege kinders van Nederlandse ouers gedoop. Hy het 'n aanvang gemaak om die gemeente te organiseer. 'n Kerkraad is ingestel wat uit een ouderling en een diaken bestaan het, en 'n „Resolutie-, Doop-, Trouw-, en Ledematen-boek” is deur hom aangelê.⁵⁾ Op 13 September het hy sy eerste nagmaalsbediening gehad. Dit was op 20 Januarie 1664 dat die Avondmaal die laaste keer aan die Kaap gevier is toe dit deur ds. Cornelis Keyzerskindt bedien is. Hierdie lang tyd van twintig maande het volgens die dagregister van die Kommandeur 'n geestelike agteruitgang veroorsaak, sodat nou slegs vier-en-twintig persone aan die nagmaal deelgeneem het, hoewel daar 'n groot garnisoen was en baie burgers en boere. Maar toe ds. Van Arckel op 25 Desember van dieselfde jaar die nagmaal weer bedien het, was dit beter en was daar die helfte meer aansittendes dan die eerste keer.⁶⁾ Sy werk aan die Kaap sou egter nie van lange duur wees nie. Op 2 Januarie 1666 het hy nog deel geneem aan die steenlegging van die nuwe kasteel wat nog aan die Kaap te sien is. Die Kommandeur het die eerste steen gelê en hy die tweede. 'n Paar dae later het hy siek geword en op 10 Januarie moes die sieketrooster 'n preek lees. Twee dae later is hy oorlede. In die dagregister ⁷⁾ lees ons hieroor die volgende: „Dingsdagh 12d. Nadat gisteren vroegh uytterende brandige koortsen, onsen predicant den Eerwaarden Johan van Arckel verlaten en sijn gewoel wat gestilt hadden, is hy alsoo stil liggen gebleven tot dezen morgen toe, uytstortende soo nu als dan onder een diep gesucht, eenige weynige doch gantsch troostelycke woorden aan sijn aansprekers, maer kort daerop hem de spraek 't eenemaal begevende, is hy omtrent acht uieren christelijck ende Godtsalichlijck in den Heere comen te ontslapen, voorwaer niet sonder overvloet van tranen van alle de omstanders, en voornamentlyck van syn suster daerover uyt te gieten, ten aensien denselven ons allen, in den tyd van omtrent 5 maenden, niet alleen een goet leeraer en stichtelijcke voorganger in alle deughden geweest is, maer hebben hem oock doorgaens bevonden te syn een wel geleert liefftaligh goedetieren, barmhertigh en sorgdragent jongman voor dese Caepse ingesetene en huys arme lieden; de Goede God wyl zijne ende onser aller zielen (als wij comen te volgen) in Genaden ontfangen en dese plaets te syner tydt, weder met een ander bequaem en stichtelyck leeraer besorgen.”

Die volgende dag teen die aand is hy met veel statigheid en 'n groot lykstoet begrawe. Sy graf is op sy eie versoek in 'n groot timmerloods gemaak op die binneplein van die kasteel wat as kerkgebou bestem was.

⁵⁾ Ds. C. Spoelstra: *Bouwstoffen II* (1907), bls. 256.

⁶⁾ H. C. V. Leibbrandt: *Journal* bls. 169.

⁷⁾ Uit die oorspronklike dagregister, in *Kaapse Argief*.

Sy suster is 'n jaar later, op 30 Januarie 1667, aan die Kaap getroud met ds. Jakobus Burenus wat uit Holland op pad was na Indië waar hy in dieselfde jaar predikant op Ceylon geword het.

JOHANNES DE VOOGHT.

Op 26 Februarie 1666, dus ruim ses weke na die dood van ds. Johann van Arckel, het die skip *Constantia* in Tafelbaai aangekom. Aan boord was 'n predikant, ds. Johannes de Vooght, wat aangestel was vir die diens in Oos-Indië. Hy is egter aan die Kaap gehou tot tyd en wyl daar 'n predikant uit Holland sou kom as permanente opvolger van ds. Van Arckel.

Ds. de Vooght is in 1636 of 1637 in Amsterdam gebore, en het later in Leiden gaan studeer waar hy op 25 Mei 1657 as student in die godgeleerdheid ingeskryf is.¹⁾ Tussen Julie 1663 en Julie 1664 is hy deur die klassis van Leiden geëksamineer en beroepbaar gestel.²⁾ Hy het aansoek gedoen om na Oos-Indië te gaan en nadat hy vir die predikdiens in daardie wêreld aanvaar is, het die klassis van Amsterdam hom georden, en kon hy op 8 Oktober 1665 met bowgenoemde skip daarheen vertrek.

Uit verskillende berigte wat oor hom bewaar gebly het, kry mens die indruk dat hy 'n bekwame persoon was. Sy verblyf aan die Kaap was maar kort, maar dit skyn of hy goeie werk verrig het tot tevredenheid van die landsbestuur sowel as van die kerkraad. Op 26 Januarie 1667 het die kerkraad van Batavia aan die klassis van Amsterdam o.a. geskryf: „Aen Cabo de Bona Esperanca bevind sikh, na 't afsterven van D. Joannes Arkelius; D. Joannes de Voogd, doende aldaer seer goede slichtinge.”³⁾ Hy is op 3 Oktober 1666 aan die Kaap getroud met Elizabeth Pauw, 'n Hollandse dame wat op 25 Augustus van dieselfde jaar daar aangekom het.

Nadat hy op 21 November sy dienswerk aan ds. P. Wagtendorp oorgedra het, het hy op 4 Desember na Indië vertrek en het predikant geword op Jaffanapatnam, Ceylon, waar hy tot 1670 werksaam was, toe hy tot leedwese van die gemeente na Colombo verplaas is. In 1678 is hy met verlof na Holland terug, en die kerkraad het by sy vertrek om sy „prijselike gaven ende seer groote dienste aan de Ceylontze kerken” hom „een seer ampel ende loffelyke getuygenisse” gegee.⁴⁾

In 1681 is hy weer na Indië terug. Die reis na Ceylon het oor Batavia gegaan. Maar toe hy op laasgenoemde plek aankom, het die Raad van Indië besluit om hom daar te hou, want daar was behoefte aan 'n predikant wat behalwe in Nederlands ook in Portugees kon

¹⁾ Album Studiorum Academiae Lugduno Batavae, col. 458.

²⁾ Dr. W. P. C. Knuttel: Acta der Particuliere Synoden van Zuid-Holland, 1657-1672. Rijks Geschiedkundige Publicatiën, kleine serie, deel II, bls. 343.

³⁾ Dr. Knuttel: Acta Synoden van Zuid-Holland, 1657-1672, bls. 505.

⁴⁾ Dr. Knuttel: Acta der Particuliere Synoden van Zuid-Holland, 1673-1686, Ryks-gesch. Publicatiën, kl. serie, deel 15, bls. 374.

preek, en ds. De Vooght was in laasgenoemde taal goed bedrewe. In verband hiermee lees ons in die gepubliseerde notule van die Indiese Raad van 22 September 1682 die volgende: „Ende daer toe gerequireerde bequaemheijt gevonden hebbende in den persoon van den Eerw. predicant D: Johannes de Vooght, zijnde een man van een goede studie. van seer goet leven, ende in de Portugese tale ervaren, soo hebben wij sijn Eerw. dan, als na daertoe, en. tot ordinaris predicant hier ter stede geplaest en aengestelt, hebbende oock sijn Eerw. al een geruimen tyt van jaren de kerkkelicke dienst op 't Eijlant Ceylon en te voren aende Cabo de goede Hoope met sonderlinge stigtinge waergenomen.”⁵⁾

— Sy bedrewenheid in Portugees blyk ook hieruit dat die kerkraad van Batavia hom in 1683 as een van die reviseurs aangestel het van die Portugese bybelvertaling van ds. d'Almeida Ferreira.⁶⁾

Dit was 'n ou gesegde dat die Indiese jare dubbel tel. Ds. De Vooght het dit ook ondervind. Op die kerkraadsvergadering van 4 Augustus 1687 het hy aan die kerkraad meegedeel dat hy „wegens sijn langdurige indispositie” aan die Indiese Raad om sy „verlossingh.” d.w.s. om sy ontslag gevra het en dit verkry het. Hy wou dus terug na Holland. Die kerkraad wou hom nie graag mis nie en het hom dan ook gevra „dat soo sijn Eerw. voor het vertrek der vaderlantse schepen tot syn voorige gesontheit geraken mocht, hier te blijven continueren, maer bleef sijn Eerw. persisteren tot het vertrek nae 't vaderlant.”⁷⁾

Ds. De Vooght is na Holland terug. Hy was 'n bekwame persoon. en het in Indië verskillende tale aangeleer. Na sy terug keer in Holland het hy in 1691 het hy 'n Tamulse spraakkuns opgestel. Dit was 'n groot prestasie. Dit was eers na 1660 dat die Nederlanders hierdie taal begin beoefen het. Ons word verseker dat dit „zeer zwaar is om te leeren: uit oorzake zij uit vele woorden bestaat, en een enkel ding vele namen heeft. Iedere dag des jaars bv. voert in deze taal een bijzondere naam.” Dit het nie die minste ooreenkoms met enige ander Oosterse taal nie, soos bv. Arabies of Persies. Die woorde is swaar om uit te spreek, en Baldeus wat in 1672 'n boek oor Ceylon uitgegee het, sê dat dit so moeilik is dat die predikante wat baie moeite gedoen het om dit te leer, dit tog nooit so magtig kon word om daarin te preek nie. En tog was dit met die oog op die uitbreiding van die Evangelie in die noordelike dele van Ceylon en aan die kus van Malabaar nodig om dit te ken.⁸⁾

⁵⁾ J. Mooy: *Bouwstoffen voor de Geschiedenis der Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië*, (Batavia 1931) derde deel, bls. 524.

⁶⁾ J. Mooy: *Bouwstoffen*. III, bls. 538.

⁷⁾ J. Mooy: *Bouwstoffen*. III, bls. 715.

⁸⁾ C. A. L. van Troostenburg de Bruyn: *De Hervormde Kerk in Nederl. Oost-Indië*, bls. 94. 463-466.

Ds. Johannes de Vooght was drie keer getroud. Sy eerste vrou was Elizabeth Pauw, die tweede was Elisabeth Schut en die derde Henriette Proëlius.⁹⁾ Die datum van sy oorlyde is nie bekend nie.

PETRUS WAGTENDORP.

Ds. Petrus Wagtendorp, die opvolger van ds. Johannes de Vooght as predikant in Kaapstad, is in 1653 as proponent beroep na die Ned. Hervormde gemeente Maasbommel, waar hy tot 1659 as predikant werksaam was.¹⁾ Daar was in die sewentiende eeu verskillende predikante in Holland met die naam Wagtendorp, maar dit is nie bekend in hoeverre hulle familie van hom was nie. Wel bestaan daar rede om te vermoed dat ds. Petrus Wachtendorp wat in die jare 1623 tot 1650 predikant in Amsterdam was, sy vader was, maar met sekerheid kan dit nie gesê word nie. Ook is nie bekend waar hy in die jare 1659 was nie. In 'n brief van die klassis Amsterdam na Batavia op 29 Maart 1666 word vermeld dat hy vir die Indiese Kerk uitgestuur word, dat hy gewese predikant van Maasbommel was, en iemand met besondere geleerdheid en predikgawe.²⁾ Hy het Holland met sy vrou Maria Prignon en sy kinders op 29 Mei 1666 met die skip De Beurs verlaat. Hy was nie vir 'n bepaalde gemeente aangestel nie maar is alleen uitgestuur vir die Indiese Kerk, waar die Kaap ook onder geval het, om dan by sy aankoms te verneem waarhy werksaam sou wees, soos in daardie dae die gewone gebruik was.

Dit was 'n moeilike reis en verskillende persone is op die pad dood, terwyl baie siek geword het en na die aankoms in Tafelbaai op 29 Oktober in die hospitaal opgeneem moes word. Ds. Wagtendorp was nie bepaald onder die swaar siekes nie, want op 31 Oktober kon hy in die namiddag die predikdiens waarneem. Maar hy het in 'n algemeen sieklike toestand verkeer.

Ds. Johannes de Vooght het nie 'n bepaalde aanstelling vir die Kaap gehad nie, en is maar by sy aankoms daar gehou omdat ds. Van Arckel oorlede was. Sy doel was egter om na Indië te gaan en daarom was hy bly dat ds. Wagtendorp die werk aan die Kaap kon oorneem, wat vir laasgenoemde baie welkom was, want dit was nou nie nodig om in sy sieklike toestand verder te reis nie. Sy formele ampsaanvaarding as predikant van Kaapstad het op Sondag 21 November plaas gevind.

Op 31 Desember van dieselfde jaar het ds. Jacobus Burenus aan

⁹⁾ De Indische Navorscher, Maart 1938, bls. 20.

¹⁾ In M. W. L. van Alphen: Nieuw Kerkelijk Handboek, 1903, word in Bylage U bls. 142 onder die lys van vroeëre predikante van Maasbommel ten onregte gemeld dat hy in 1659 oorlede is.

²⁾ Acta Deput., deel 39, bls. 179

die Kaap gekom. Hy was deur die Kamer van Zeeland as predikant na Indië uitgestuur, en dit skyn asof die klassis Walcheren wat ds. Van Arckel die jaar te vore vir die Kaap gestuur het, aan ds. Burenius gesê het dat hy nou die plek van Van Arckel kon beklee. Hy het dan ook op 2 Januarie 1667 voor die kerkraad verskyn en meegedeel dat hy vir die Kaap bestem was, waarvan egter niks in sy aanstellingsbrief vermeld was nie. Die kerkraad het op die saak ingegaan en aangesien ds. Wagtendorp te swak was om die seereis na Indië te onderneem en hy „tegenwoordigh de kerke alhier tot gemeen genoeg waernam,” was dit moeilik om hom nou maar te laat gaan. Hier het nog bygekom dat die gemeente reeds driemaal gedurende die jaar 'n ander predikant gekry het „waerdoor de kerke, in haere kundigheyt aen hare herderen, merckelijck benadeelt wierd.” Dit is dan ook besluit om ds. Wagtendorp te behou en ds. Burenius vriendelik te bedank dat hy gewillig was om aan die Kaap te wou bly.³⁾ Nadat ds. Burenius op 30 Januarie deur ds. Wagtendorp in die huwelik bevestig is met die suster van wyle ds. Van Arckel, het hy op 12 Februarie na Indië vertrek. Ongelukkig vir die gemeente is ds. Wagtendorp drie dae later, op 15 Februarie, plotseling dood, sodat die gemeente weer vakant was. Die volgende dag is hy in die nuwe kerkgebou in die kasteel begrawe waar ook die stoflike oorscot van ds. Van Arckel gerus het.

ADRIANUS DE VOOGHT.

Ds. Adrianus de Vooght is in 1636 of 1637 in Amsterdam gebore en was waarskynlik 'n tweeling broer van ds. Johannes de Vooght met wie hy saam op 25 Mei 1657 op twintigjarige leeftyd aan die Universiteit van Leiden as student in die godgeleerdheid ingeskryf is.¹⁾ Hulle is saam tussen Julie 1663 en Julie 1664 deur die klassis Leiden geëksamineer en beroepbaar gestel en op 23 Februarie 1665 is hulle saam vir die predikdiens in Indië aangeneem. Hy het Holland egter eers op 26 Desember 1666 met die skip *De Handelaer* verlaat, en op 10 Mei 1667 het hy in die Kaap waar hy op 22 Mei vir die eerste keer die Avondmaal bedien het.

Ds. Adrianus de Vooght was iemand met 'n baie swak gesondheid en dit het aan die Kaap vererger. By tye was dit van so 'n aard dat hy nie instaat was om op sondae twee keer te preek nie en soms kon hy glad geen dienste waarneem nie. Hy het aan hewige kolieke gely en veral gedurende die laaste twee jaar van sy verblyf aan die Kaap het dit baie vererger.²⁾ Op 8 Februarie 1674 het hy verlof gevra om

³⁾ C. Spoelstra: *Bouwstoffen*, deel II, bls. 257.

¹⁾ In *De Indische Navorscher*, Maart 1938, bls. 20, word ten onregte gesê dat hy circa 1640 gebore is. In die *Leidse Studente Album* word by sy inskrywing op 25 Mei 1657 vermeld dat hy twintig jaar oud was.

²⁾ Vgl. die *Kaapse Dagregister* o.a. op 9 Aug. 1668; 2 Aug. 1671; 26 Mei. 29 Mei en 5 Junie 1672; 22 Jan., 29 Jan., 26 Feb., 2 April en 14 Mei 1672; 8 Feb. 1674.

na Indië verplaas te word, in die hoop dat hy deur die verandering van klimaat beterskap mag ondervind. Dit is toegestaan en op 21 Mei het hy in Batavia aangekom, waar hy egter nog in dieselfde jaar oorlede is. Hy was getroud met Anna Meranus.³⁾

RUDOLPHUS MAERLANDT.

Ds. Rudolphus Maerlandt is in die jaar 1640 of 1641 in die stadje Yselstein, provinsie Utrecht, gebore, waar in 1664 'n familielid van hom burgemeester was. Op 1 Augustus 1661 is hy as teologiese student aan die Universiteit van Leiden ingeskryf,¹⁾ en tussen Julie 1663 en Julie 1664 is hy deur die klassis van Leiden geëksamineer en as proponent toegelaat.²⁾ Dit is nie bekend waar hy vanaf hierdie tyd tot 1673 was nie. In elk geval vind ons dat hy in laasgenoemde jaar deur die klassis van Hoorn as predikant na Oos-Indië gestuur is. Op 24 Januarie 1674 het hy met die skip *De Gekroonde Vrede* aan die Kaap gekom. 'n Week later het daar nog 'n ander skip geland waarop ook 'n predikant was wat vir die diens van die kerk in Oos-Indië bestem was, nlds. Rudolphus van Varick. Die owerheid aan die Kaap het aan ds. Adrianus de Vooght toegestaan om terwille van sy gesondheid na Batavia te gaan, en in sy plek moes een van die twee pas aangekome predikante dan aangestel word. Al twee het blykbaar goed beval en altwee wou ook blykbaar graag aan die Kaap bly, sodat besluit is dat daar dan maar geloot moes word, waarop die lot op ds. Maerlandt geval het.⁴⁾ Hy het sy dienswerk op 11 Februarie aanvaar.

Die gemeente was nie groot nie, dit het slegs ongeveer sewentig lede getel. Daar het ook nog 'n paar Rooms-Katolieke huisgesinne gewoon en aangesien die ruime doopspraktyk⁵⁾ aan die Kaap toegepas is, is die kinders van hierdie Roomse persone ook gedoop. Maar die gebruik was, as daar so'n kind van Roomse ouers gedoop moes word, dat die Roomse doopouers met Roomse doopgetuies voor die preekstoel gestaan het om die formulier aan te hoor en op die vrae te antwoord. Hieraan het ds. Maerlandt 'n end gemaak. Die kerkraad het onder

³⁾ De Indische Navorscher. Maart 1938. bls. 20.

¹⁾ Album Studiosorum Academiae Lugduno Batavae. vol. 490.

²⁾ Dr. W. P. C. Knuttel: Acta der Particuliere Synoden van Zuid-Holland. 1657-1672. bls. 343.

³⁾ Dr. P. P. C. Knuttel: Acta 1673-1686. bls. 75.

⁴⁾ Extracten uit een brief van D. Rudolphus van Varrick, geschreven uit Batavia, 16 October 1674. — Dr. Knuttel: Acta 1673-1685. bls. 168.

⁵⁾ sien oor die ruime doopspraktyk Dr. H. J. Olthuis: De Doopspraktyk der Geref. Kerken in Nederland (Utrecht 1908) bls. 55-102. Die ou Hervormde Kerk het die ruime doopspraktyk voorgestaan. Die doop is 'n inlywing in die verbond van God. Hierdie verbond strek hom uit tot in die duisendste geslag. Die gedooptes is „bondelinge” en die gesiagte van hierdie „bondelinge” mag nie van die inlywing in die verbond geweier word nie. Vgl. o.a. Dr. G. J. Vos Az.: Systematische uiteenzetting van het tegenwoordig Nederlandsch-Hervormd Kerkrecht (1896) bls 149.

sy leiding besluit dat die Roomse doopouers Protestantse doopgetuies moes bring, en as dit nie moontlik was nie, kon die kinders alleen gedoop word nadat aan die Roomse doopouers die betekenis van die doopsformulier en die doop-belofte goed duidelik gemaak was, in die hoop dat hulle later na die Hervormde Kerk sou oorgaan.⁶⁾

In Maart 1676 het ds. Maerlandt na Batavia vertrek, waar hy op 7 Junie aangekom het, en reeds die volgende dag het hy sy kerklike stukke by die kerkraad ingehandig.⁷⁾ Hy is op 13 Augustus as predikant van die Hervormde Gemeente van Cochin, in suide van die teenswoordige Brits Indië beroep waar hy op 12 September sy dienswerk aanvaar het.⁸⁾ In 1692 is hy na Colombo verplaas. In 1699 is hy oorlede.¹⁰⁾

S. P. ENGELBRECHT.
